

Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană

Monitorizarea implementării angajamentelor în domeniul dizabilității

Chișinău, Februarie 2018

Autor: Ion CIBOTĂRICĂ - jurist, Centrul de Asistență Juridică pentru Persoane cu Dizabilități

Raportul a fost elaborat în cadrul proiectului „Creșterea gradului de participare a persoanelor cu dizabilități în procesele de politici publice”.

Acest raport este posibil datorită ajutorului generos al poporului american oferit prin intermediul Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate aparțin CAJPD și nu reflectă în mod necesar poziția USAID sau a Guvernului SUA.

SUMAR

SUMAR EXECUTIV	1
INTRODUCERE	6
REALIZAREA PLANULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI PRIVIND IMPLEMENTAREA ACORDULUI DE ASOCIERE RM-UE 2014-2016 ȘI PLANULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI PRIVIND IMPLEMENTAREA ACORDULUI DE ASOCIERE RM-UE 2017-2019	8
RECOMANDĂRI	23
BIBLIOGRAFIE	27

Abrevieri

BNS – Biroul Național Statistică

CAT – Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante

CAA – Consiliul Coordonator al Audiovizualului

CRPD – Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități

MSMPS – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

PNAAA – Planul național de acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere

PNADO – Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului

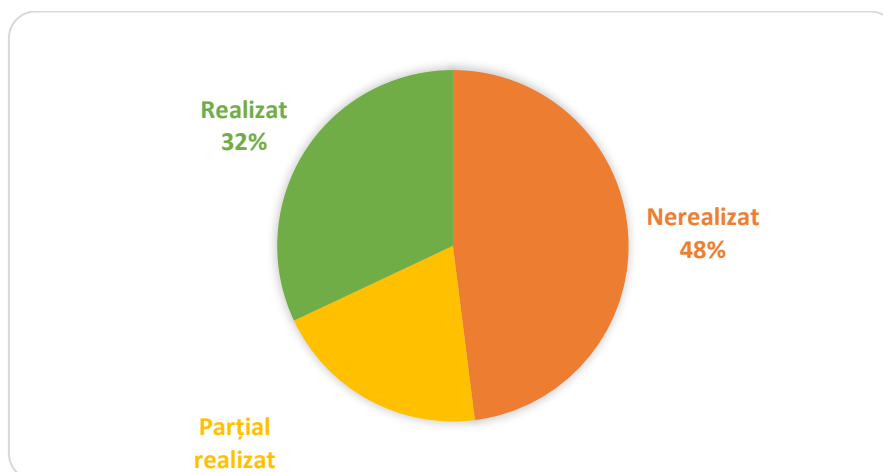
SNOFM – Strategia națională privind ocuparea forței de muncă

Sumar executiv

Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană reprezintă un angajament profund de a realiza reforme comune în domeniile democrației și statului de drept, drepturilor omului, bunei guvernări, economiei de piață și dezvoltării durabile. Acordul obligă Republica Moldova să adopte o agendă de reforme ambițioasă, care a fost reflectată în **Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2014–2016** și **Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană 2017–2019**.

Din **Planurile naționale 2014–2016 și 2017–2019** au fost selectate acțiunile care vizează direct sau indirect drepturile persoanelor cu dizabilități. A fost evaluat gradul de realizare a acțiunilor planificate pentru perioada 2014–2017, din perspectiva dizabilității.

Constatăm că 32% din acțiunile planificate, care vizează persoanele cu dizabilități, au fost realizate, 20% au fost realizate parțial și 48% - nerealizate.

Majoritatea din activitățile nerealizate, se află deja în proces de realizare și Guvernul anticipează că ele vor fi finalizate în anul 2018. **O mare atenție trebuie acordată modului în care se realizează acțiunile.** Deoarece, pentru unele acțiuni, Guvernul formal consideră că ele au fost finalizate, totuși ele nu și-au atins scopul, nu au asigurat respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în corespundere cu recomandările Comitetelor ONU și standardele internaționale. Este important de urmărit ca în acțiunile privind implementarea Acordului de Asociere să fie realizate reforme calitative, care corespund cu cerințele internaționale și standardele în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Printre **principalele realizări** ale Guvernului în această perioadă sunt:

- Aprobarea unor acte normative ce țin de dezvoltarea serviciilor comunitare pentru persoanele cu dizabilități, servicii de interpretare în limbajul semnelor, aprobarea regulamentelor cu privire la funcționarea serviciilor de intervenție timpurie, îmbunătățirea mecanismului de acordare a ajutorului social.
- Instituirea, în octombrie 2016, a Mecanismului național de prevenire a torturii (MNPT) în corespundere cu prevederile Legii cu privire la Avocatul Poporului.
- Adoptarea Planului de construcție a clădirilor noi / renovarea clădirilor existente pentru instanțele judecătorești.

- Aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a organului local de specialitate în domeniul asistenței sociale și protecției familiei și a structurii-tip și a standardelor pentru acestea.
- Aprobarea actelor normative care prevăd asigurarea accesibilității serviciului de urgență "112" pentru persoanele cu dizabilități, în special cu dizabilități de auz.

Pentru a spori gradul de realizare a acțiunilor și prevederilor Acordului de asociere și Planurilor naționale de acțiuni, sunt formulate următoarele **recomandări principale**:

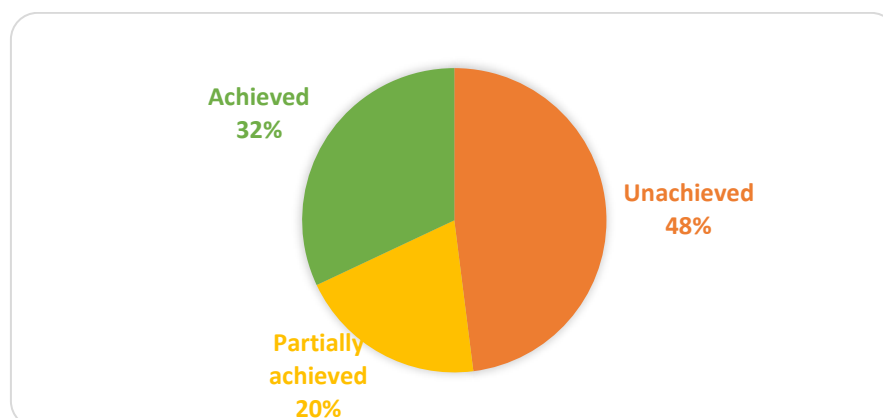
- Guvernul și Parlamentul să continue ajustarea legislației naționale la standardele internaționale ținând cont de recomandările Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (aprilie, 2017), Comitetului ONU privind drepturile economice, sociale și culturale (octombrie, 2017) și ale altor organisme internaționale.
- Guvernul să aprobe cât mai urgent strategia națională de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități, în consultarea cu organizațiile care reprezintă aceste grupuri de persoane.
- Guvernul și Parlamentul să continue modificarea legislației naționale, în special a Codului civil și a legii privind sănătatea mintală, în vederea asigurării dreptului la capacitate juridică și la măsuri de suport, în conformitate cu Comentariul General nr. 1 al Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.
- Integrarea în instruirile în domeniul violenței în bază de gen și torturii, destinate pentru judecători, procurori și reprezentanți ai organelor de drept, a componentei legate de particularitățile de interacțiune cu persoanele cu dizabilități. Extinderea numărului de polițiști, procurori, judecători, personalul din penitenciare și personalul implicat în furnizarea serviciilor de sănătate privind persoanele cu dizabilități mentale și psihosociale, care beneficiază de astfel de instruiți.
- Aprobarea proiectelor de lege privind reformarea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, a proiectului privind PNADO 2018-2021, proiectului privind crearea Consiliului național de monitorizare și Secretariatului permanent, cu consultarea activă a societății civile și a organizațiilor persoanelor cu dizabilități.
- Îmbunătățirea mecanismelor de documentare, investigare și sancționare a cazurilor de tortură și rele tratamente față de persoanele cu dizabilități, conform recomandărilor Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și Comitetului ONU împotriva torturii (noiembrie, 2017).
- Asigurarea că dreptul la accesibilitate a persoanelor cu dizabilități este respectat în procesul de renovare/construcție a clădirilor instanțelor de judecată și de ajustare a legislației procesuale la acquis UE.
- Aprobarea proiectului Legii privind ocuparea forței de muncă, care să include: angajarea asistată a persoanelor cu dizabilități, subvenționarea locurilor de muncă etc. Implementarea activităților privind persoanele cu dizabilități din cadrul Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă (SNOFM) pentru anii 2017–2021 și a planurilor de acțiuni anuale.
- Asigurarea că în realizarea acțiunilor privind urbanismul, construcția drumurilor, standardizare sunt respectate normativele de accesibilitate și normele relevante ale UE.
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului să asigure implementarea Deciziei 16/101 din 21.07.2017 cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe audiovizuale, prin monitorizarea regulată și sancționarea posturilor TV care nu o respectă.
- Includerea persoanelor cu dizabilități în realizarea programelor de susținere a antreprenorialului, educație vocațională, sport și în programele pentru tineri.

Executive summary

The EU – Moldova Association Agreement is a profound commitment to achieving reforms in the areas of democracy and the rule of law, human rights, good governance, market economy and sustainable development. The Association Agreement compels Republic of Moldova to adopt an ambitious agenda of reforms, reflected in the National Action Plan for the implementation of the Association Agreement EU - Moldova 2014-2016 and the National Action Plan for the implementation of the Association Agreement EU-Moldova 2017-2019. These documents provide several areas of improvement of the rights of persons with disabilities.

The purpose of the present report is to analyse the implementation of the EU-Moldova Association Agreement in terms of commitments concerning the rights of persons with disabilities. From the National Action Plans 2014-2016 and 2017-2019, were selected actions related to rights of persons with disabilities. It was assessed the degree of achievement of the actions planned for the period 2014-2017 from the disability perspective.

The conclusion is that 32% of planned actions, targeting persons with disabilities, were achieved, 20% were partially achieved and 48% unachieved.

Most of the unachieved actions are already underway and the Government anticipates that they will be completed in 2018. It is important to pay attention to the way in which the actions are carried out. Even though the Government formally considers some actions already completed, yet they have not achieved their purpose, nor fulfilled the rights of persons with disabilities, which are required by the recommendations of the UN Committees and the international standards. It is important to ensure that the actions included in the Implementation Plan of the Association Agreement, would lead to effective reforms, which are in line with international requirements and standards in the field of the rights of persons with disabilities.

Among the **main achievements** of the Government during this period are:

- Approval of normative acts related to the development of community services for persons with disabilities, interpretation services in sign language, approval of regulatory mechanism of the early intervention services, improvement of the social assistance mechanism.
- The creation in October 2016 of the National Mechanism for Torture Prevention (NMTP), in accordance with the provisions of the Law of Ombudsman Institution. Adoption of the Plan on new buildings / renovation of existing old buildings for the judiciary courts.

- Approval of the Regulatory and functioning mechanism of the local social assistance department in the area of social assistance and family protection. Approval of the normative acts that provide the accessibility of emergency services "112" for persons with disabilities, especially those with hearing impairments.

In order to increase the achievement of the actions and provisions of the Association Agreement and the National Action Plans, we have the following **main recommendations**:

- The Government and Parliament shall continue aligning national legislation to international standards, taking into account the recommendations of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities (April 2017), the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (October 2017) and other international bodies, related to persons with disabilities.
- The Government is to approve, as soon as possible, the National strategy for de-institutionalization of persons with disabilities, consulting the opinion of organizations representing these groups of people.
- The Government and Parliament should continue to amend national legislation, in particular the Civil Code and the Mental Health Law, to ensure the right to legal capacity and support measures, in line with General Comment no. 1 of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities.
- Integration of the component related to persons with disabilities into trainings curricula on torture and gender-based violence. Extending the number of police officers, prosecutors, judges, prison staff and staff involved in providing health services to people with mental and psychosocial disabilities who receive such training.
- Approval of draft laws regarding the reformation of the Council for Prevention and Elimination of Discrimination and Equality, on National Human Rights Action Plan 2018-2021, and on creation of the National Council for Monitoring and the Permanent Secretariat in close consultation with civil society and organizations of persons with disabilities.
- Improving the mechanisms for documentation, investigation and sanctioning the cases of torture and ill-treatment against persons with disabilities, as recommended by the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities and the UN Committee Against Torture (November 2017).
- Ensure that the rights of access to justice and to accessibility of persons with disabilities is respected in the renovation process of the building judiciary courts and adjusting the procedural legislation to the EU *acquis*.
- Approval of the draft Law on employment, including supported employment for persons with disabilities, job subsidies etc. Implementation of provisions of National Employment Strategy for 2017-2021 and annual action plans, related to persons with disabilities.
- Ensure that in designing and implementing urban planning, road construction and standardization actions, the accessibility norms and relevant EU standards are respected.
- The Coordination Broadcasting Council is to ensure the implementation of its Decision 16/101 of 21.07.2017 on access for persons with hearing and visual disabilities to audio-video media content by regular monitoring and sanctioning of TV stations that do not respect it.
- Inclusion of persons with disabilities in the implementation of entrepreneurship support programs, vocational education, sport and youth programs.

Introducere

Uniunea Europeană și Republica Moldova au început negocierile pe marginea Acordului de Asociere în anul 2010 și asupra Zonei de Liber Schimb Cuprinzător și Aprofundat, ca parte a Acordului respectiv, în 2012. Acordul a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014 și de Parlamentul European la 13 noiembrie 2014.

Pentru perioada 2014-2016 a fost semnată o **Agenda de Asociere**, care prevedea o listă de priorități pentru a pregăti și facilita implementarea Acordului de Asociere, creînd cadrul practic prin intermediul căruia pot fi realizate obiectivele primordiale ale asocierii politice și integrării economice.¹

Acordul de asociere UE-Moldova² a intrat în vigoare la 1 iulie 2016, după ce a fost aplicat provizoriu din septembrie 2014. Acordul consolidează în mod semnificativ asocierea politică și integrarea economică dintre Republica Moldova și UE. De asemenea, acesta ilustrează un angajament reciproc profund, bazat pe valori și interese comune în domeniile democrației și statului de drept, drepturilor omului și libertăților fundamentale, buneii guvernări, economiei de piață și dezvoltării durabile. În plus, Acordul obligă Republica Moldova să adopte o agendă de reforme ambițioasă în domenii cheie precum lupta împotriva corupției, justiției, redresării economice și creșterii economice, comerțului, transportului și energiei, mediului și dezvoltării sociale.

În vederea implementării Acordului de asociere, Guvernul Republicii Moldova a adoptat două planuri naționale de acțiuni:

- **Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016** (Hotărîrea Guvernului nr.808 din 07.10.2014)
- **Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2017-2019** (Hotărîrea Guvernului nr. 1472 din 30.12.2016)

Concluziile Consiliului UE din 15 februarie 2016³ au subliniat principalele provocări și principalele domenii de reformă care trebuie abordate în Moldova. Printre acestea se numără politizarea excesivă a instituțiilor statului, corupția sistemică, lipsa independenței judiciare, guvernarea sectorului financiar și investigarea insuficientă a fraudei bancare. Cu un sprijin extins din partea UE, Moldova a adoptat deja o serie de reforme. Cu toate acestea, sunt necesare eforturi suplimentare de reformă pentru a îmbunătăți statul de drept și mediul de afaceri, care este încă afectat de corupția endemică, precum și de elaborarea unor politici inconsecvente.

Scopul studiului este de a analiza implementarea Acordului de Asociere UE–RM din perspectiva angajamentelor care vizează drepturile persoanelor cu dizabilități.

Acordul de asociere și Planurile naționale de acțiuni conțin prevederi care se referă direct la persoanele cu dizabilități sau indirect, în articole privind drepturile omului, societatea civilă, protecția socială, sănătate, educație, urbanism etc.

Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD) a fost ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.160 din 09.07.2010 și de Uniunea Europeană, ca organizație regională, la 22

¹ <http://www.mfa.gov.md/img/docs/Agenda-de-Asociere-RO.pdf>

² <http://dcfta.md/uploads/0/images/large/eu-md-aa-dcfta-en.pdf>

³ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/15-fac-moldova-conclusions/>

ianuarie 2011. Unul din principiile fundamentale ale Convenției este participarea persoanelor cu dizabilități în discutarea tuturor problemelor și adoptarea tuturor deciziilor care îi vizează ("nimic despre noi, fără noi"). Aspectele legate de dizabilitate trebuie să fie integrate ("mainstreaming") în toate politicile publice, în legislația care privește direct sau indirect persoanele cu dizabilități.

Metodologia

În baza prevederilor Acordului de Asociere și Planurilor naționale de acțiuni a fost formulată o listă de indicatori de monitorizare (Anexa 1). Au fost selectate acele acțiuni care au termen de realizare până în 2017 sau unul continuu. Evaluarea gradului de realizare a acestor indicatori, **în domeniul dizabilității**, a fost apreciată ținând cont de prevederile CRPD și de recomandările comitetelor ONU.

Ținând seama de aceasta, realizarea indicatorilor a fost apreciată cu trei calificative: "realizat" (activitatea a fost realizată), "realizat parțial" (au fost întreprinse unele acțiuni, dar acestea nu sunt suficiente pentru a atinge scopul propus) și "nerealizat" (nu au fost întreprinse acțiuni sau acțiunea nu a fost finalizată, de exemplu, proiectul de lege nu a fost adoptat încă de Parlament).

„În dezvoltarea legislației și a politicilor de implementare a prezentei Convenții, ca și **în alte procese de luare a deciziilor referitoare la problemele privind persoanele cu dizabilități**, Statele Părți se vor consulta îndeaproape și vor implica în mod activ persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii cu dizabilități, prin organizațiile care îi reprezintă.”

Articolul 4, aliniatul 3, Convenția ONU

Realizarea Planului național de acțiuni privind implementarea Acordului de asociere RM-UE 2014-2016 și Planului național de acțiuni privind implementarea Acordului de asociere RM-UE 2017-2019

CONSTATĂRI GENERALE

- **Acordul de Asociere RM-UE (AA) conține o serie de prevederi care vizează direct sau tangențial persoanele cu dizabilități.** Angajamentele asumate prin Acordul de Asociere se referă la următoarele domenii principale, ca au legătură cu dizabilitatea:
 - Dezvoltarea **instituțiilor democratice și a statului de drept** (Articolul 2, 3, 4 din Acordul de Asociere);
 - Asigurarea respectării **drepturilor omului și a libertăților fundamentale** (Articolul 2, 3, 4 din Acordul de Asociere)
 - **Accesul la justiție** (Articolul 4, 12);
 - Accesul la **piața muncii** și la programele de ocupare, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități (Articolul 32)
 - Sisteme de **securitate socială** care să promoveze incluziunea și să totodată să integreze persoanele cu dizabilități (Articolul 32);
 - Programe de **reducere a sărăciei** (Articolul 32);
 - **Statistici** sociale eficiente, inclusiv referitoare la persoanele cu dizabilități (Articolul 43);
 - **Tehnologii informaționale**, accesibile pentru persoanele cu dizabilități (Articolul 102);
 - **Programe de susținere a antreprenorialului** prietenoase pentru categoriile social vulnerabile, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități (Articolul 62);
 - **Îmbunătățirea circulației pasagerilor**, accesibilitatea diverselor mijloace de transport (Articolul 81 și 82);
 - **Programe educaționale, programe de tineret și sport** care sunt accesibile persoanelor cu dizabilități (Articolul 123, 125, 126)
 - Accesibilitatea emisiunilor din **mass-media** (Articolul 132)
 - **Protecția drepturilor copilului**, inclusiv al copiilor cu dizabilități (Articolul 137).
- **În PNAAA 2014-2016 și PNAAA 2017-2019 au preluate doar o parte din angajamentele din Acordul de Asociere care vizează persoanele cu dizabilități.** PNAAA 2014-2016 conține câteva acțiuni în care se menționează direct persoanele cu dizabilități, cum ar fi: ajustarea legislației la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, dezinstituționalizarea, asigurarea dreptului la capacitatea juridică etc. În PNAAA 2017-2019 persoanele cu dizabilități se menționează direct doar în acțiunea privind accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe TV. Totodată, în PNAAA 2017-2019 se prevăd mai multe acțiuni care vizează tangențial persoanele cu dizabilități, cu ar fi: reconstrucția clădirilor instanțelor de judecată, simplificarea și accesibilitatea procedurilor judiciare, aprobarea PNADO III, măsuri de stimulare a angajatorilor și programe privind ocuparea forței de muncă etc. O parte din acțiunile prevăzute în PNAAA 2014-2016, care nu au fost realizate în termen, au fost replanificate în cadrul PNAAA 2017-2019.
- Constatăm că din acțiunile care vizează persoanele cu dizabilități, planificate pentru perioada 2014-2017, **32% au fost realizate, 20% au fost realizate parțial și 48% - nerealizate.** Majoritatea din activitățile nerealizate, se află deja în proces de realizare și

Guvernul anticipează că ele vor fi finalizate în anul 2018 (de exemplu, adoptarea proiectului PNADO III, legii privind organizațiile necomerciale, legii privind ocuparea forței de muncă etc.).

- **O mare atenție trebuie acordată faptului dacă modul în care se realizează acțiunea este în concordanță cu standardele internaționale în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități.** Deoarece, pentru unele acțiuni, Guvernul formal consideră că ele au fost finalizate, totuși ele nu și-au atins scopul, nu au asigurat respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în corespundere cu recomandările Comitetelor ONU și standardele internaționale. Este important de urmărit ca în acțiunile privind implementarea Acordului de Asociere să fie realizate reforme calitative, care corespund cu cerințele internaționale.

REALIZAREA ACȚIUNILOR PNAAA 2014-2016 ȘI PNAAA 2017-2019 ÎN DOMENIUL DIZABILITĂȚII

1. Articolul 3.

PNAAA 2014-2016: 3. Ajustarea continuă a actelor legislative și normative la prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități

Realizat
parțial

Printre realizările Guvernului în implementarea acestei activități sunt: aprobarea unor acte normative ce țin de dezvoltarea serviciilor comunitare pentru persoanele cu dizabilități, servicii de interpretare în limbajul semnelor, aprobarea regulamentelor cu privire la și funcționarea serviciilor de intervenție timpurie.

Au fost adoptate completări la Codul Contravențional care sancționează: încălcarea legislației privind încadrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități (art. 56¹), discriminarea în domeniul învățământului (art.65¹), discriminarea privind accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului (art.71¹), încălcarea normativelor de accesibilitate în construcții (art.177¹), accesibilitatea la transportul public (art. 222¹), nerespectarea regulilor de accesibilitate a drumurilor (art. 227), neasigurarea persoanelor cu dizabilități auditive cu un interpret de limbajul semnelor de către autoritățile publice (art. 312¹).

MSMPS și societatea civilă a inițiat o serie de proiecte de legi menite să aducă în concordanță legislația națională cu prevederile CRPD, însă unele dintre acestea au fost blocate de alte ministere, în cadrul audierilor parlamentare sau la etapa de promulgare a legii.

În Observațiile finale pentru Republica Moldova, Comitetul CRPD⁴ atrage atenția asupra următoarelor neajunsuri:

- Implementarea ineficientă a legislației și a procedurilor care abordează discriminarea împotriva persoanelor cu dizabilități;
- Abordarea medicală este larg răspândită în cadrul juridic și legislația privind determinarea dizabilității;
- Lipsa legislației secundare care ar pune în aplicare conceptele de "adaptare rezonabilă" și "design universal" ;
- Necesitatea abrogării legislației care discriminează femeile cu dizabilități psiho-sociale și/sau intelectuale, în aspectele legate de căsătorie, familie și paternitate/maternitate;
- Legislația încă permite încetarea non-consensuală a unei sarcini pe motive de dizabilitate;

4

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fMDA%2fCO%2f1&Lang=en

- Legislația pentru prevenirea și combaterea torturii, relelor tratamente și violenței în familie nu reușește să protejeze persoanele cu dizabilități, în special femei și fete;
- Comitetul atrage atenția asupra faptului că legislația și planurile privind situațiile de risc și urgențele umanitare, inclusiv Legea nr. 1491 cu privire la ajutorul umanitar, nu țin cont de cerințele persoanelor cu dizabilități în situații de risc și urgențe umanitare;
- Legislația în vigoare, în special Legea nr. 1402 privind sănătatea mintală, nu este în conformitate cu Convenția și permite internarea forțată într-o instituție de psihiatrie și tratamentul psihiatric non-consensual pentru persoanele cu dizabilități, pe motiv de deficiență psihosocială și/sau intelectuală;
- Adoptarea măsurilor legale care prevăd o viață independentă, inclusiv asistență personală, precum și clarificarea responsabilităților și modului de alocare a resurselor pentru autoritățile centrale și locale;
- Statul să ia măsurile legale și de altă natură necesare, inclusiv consultarea organizațiilor persoanelor cu dizabilități pentru a permite participarea politică și publică a persoanelor cu dizabilități;
- Comitetul este îngrijorat de faptul că drepturile persoanelor cu dizabilități sub tutelă de a vota și de a fi alese rămân în continuare limitate prin lege. Până în prezent nu a fost abrogat lit.b) a art.13 din Codul electoral, care limitează dreptul persoanelor declarate incapabile să voteze;
- Eliminarea lacunelor normative în asigurarea implementării garanțiilor juridice pentru accesibilitate în toate domeniile, inclusiv urbanism, construcții și servicii publice.

Ținând cont de deficiențele constatate de Comitetul CRDP, acțiunea a fost apreciată ca "realizată parțial".

2. Articolul 3.

PNAAA 2014-2016: 4. Implementarea observațiilor și recomandărilor Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale

Realizat
parțial

În Octombrie 2017, Republica Moldova a fost revizuită de Comitetul ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale. În Observațiile finale ale Comitetului⁵ se conțin mai multe recomandări referitoare la persoanele cu dizabilități, printre care:

- Îmbunătățirea sistemului de colectare a datelor statistice, inclusiv dezagregate pe dizabilitate.
- Înlăturarea disparităților de dezvoltare dintre urban-rural și a efectelor reformei descentralizării, care afectează negativ, în special, grupurile vulnerabile, printre care și persoanele cu dizabilități.
- Comitetul recomandă statului parte să revizuiască sistemul de certificare a dizabilității pentru a se asigura că evaluarea reflectă caracteristicile, circumstanțele și nevoile persoanelor cu dizabilități și alocă fonduri suficiente pentru a oferi asistenți personali pentru toate persoanele dizabilitate severă.
- Acțiuni pentru îmbunătățirea egalității dintre femei și bărbați prin promovarea cotei de 40% în pozițiile de decizie din sectorul public și privat, care să includă și femeile cu dizabilități.

⁵

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fMDA%2fCO%2f3&Lang=en

- Dreptul la muncă: aplicarea cotei de 5% și asigurarea acomodării rezonabile la locul de muncă; mecanisme de stimulare a angajatorilor pentru angajarea persoanelor cu dizabilități.
- Dreptul la protecția socială. A soluționa imediat situația părinților care au îngrijit copii cu dizabilități în perioada 1999-2017 și care nu a fost luată în considerare la vârsta de pensionare.
- Extinderea aplicării programelor de locuințe sociale pentru persoanele cu dizabilități
- Dreptul la sănătate. A aborda aspectele legate de accesibilitatea serviciilor medicale pentru persoane cu dizabilități.
- Înlăturarea practicilor de sterilizare forțată a femeilor cu dizabilități.
- Dreptul la educație. Asigurarea accesului la educație incluzivă a persoanelor cu dizabilități. Asigurarea transportului școlar accesibil.

3. Articolul 3.

PNAAA 2014-2016: 6. Reformarea sistemului rezidențial de îngrijire a persoanelor cu dizabilități mentale

Nerealizat

Printre realizările raportate de Guvern în acest domeniu au fost susținerea creării serviciilor comunitare pentru prevenirea instituționalizării persoanelor cu dizabilități: Locuința protejată, Casa comunitară, Asistență Personală, Echipa mobilă etc. Serviciile comunitare nu sunt încă suficiente pentru a răspunde nevoilor persoanelor cu dizabilități. În 2016 au beneficiat de diverse servicii sociale în comunitate circa 7500 de persoane cu dizabilități (circa 4% din numărul total al persoanelor cu dizabilități). În același timp circa 2000 de copii și adulți cu dizabilități încă sunt plasate în instituțiile rezidențiale ale MSMPS.⁶

Deși Guvernul a raportat dezinstituționalizarea/prevenirea instituționalizării, totuși, concomitent au fost înregistrate cazuri de instituționalizare. În perioada 2014 – 2015, MSMPS a comunicat că au fost plasate în internatele psiho-neurologice 50 de persoane (25 femei și 25 bărbați). În același timp, 126 de copii și adulți cu dizabilități au fost dezinstituționalizați din casele-internat pentru copii din Orhei și Hîncești.⁷

În Observațiile finale, Comitetul CRPD a fost foarte preocupat de subiectul dezinstituționalizării. Comitetul a recomandat în mai multe rânduri ca Guvernul să consolideze eforturile pentru dezvoltarea serviciilor eficiente, bazate pe comunitate, să avanseze în planul de acțiuni privind dezinstituționalizarea și să respecte moratoriul, prevenind orice instituționalizare nouă. Comitetul a solicitat ca Guvernul, pînă în aprilie 2018, să prezinte un raport separat referitor la măsurile luate pentru implementarea recomandărilor la acest subiect.

În Ianuarie 2018, MSMPS a anunțat că a elaborat Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale pentru anii 2018-2026, dar acesta încă nu a fost prezentat pentru consultări publice. Din acest motiv, activitatea a fost marcată ca "nerealizată".

⁶ Hotărîrea Guvernului nr. 723 din 08.09.2017 cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022

⁷ Raport de alternativă pentru Comitetul ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Chișinău, noiembrie 2015, pag.23

4. Articolul 3.

PNAAA 2014-2016: 7. Recunoașterea capacității juridice pentru persoanele cu dizabilități și înlocuirea tutelei pentru adulți prin modele alternative de suport în luarea deciziilor (racordarea cadrului legislativ național la prevederile articolului 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități).

Nerealizat

Prin Legea nr. 66 din 13 aprilie 2017, au fost operate modificări la Codul Civil, Codul de Procedură Civilă, Legea privind sănătatea mintală și alte acte normative privind capacitatea juridică și măsurile de suport pentru persoanele cu dizabilități mintale. Scopul acestei Legi a fost reformarea instituției tutelei ca măsură de protecție a persoanelor declarate incapabile, diversificînd-o, pentru a răspunde necesității de a adapta măsura la situația specifică a persoanei fizice vizate (ocrotire provizorie, curatelă, tutelă). A fost lărgită, capacitatea procedurală a persoanelor aflate "sub ocrotire", acestea primind dreptul să depună singure acțiuni în instanța de judecată.

Deși aceste modificări pot fi considerate un mic progres în reforma legislației privind capacitatea juridică/tutela, totuși ele nu corespund articolului 12 al CRDP. Cunoscînd despre proiectul de lege aflat în Parlament, Comitetul CRPD, în aprilie 2017, a accentuat că "eforturile actuale de modificare a legislației în acest sens ar putea, totuși, să nu fie în conformitate cu Convenția", în special Comentariul general nr. 1 (2014) privind recunoașterea egală în fața legii. Comitetul CRPD a accentuat în repetate rînduri că singura forma de implementare a articolului 12 al CRDP este abrogarea totală a tutelei și înlocuirea acesteia cu măsuri de suport în luarea deciziilor.

Ținînd cont de faptul că Legea nr. 66 din 13 aprilie 2017 a introdus măsuri suplimentare de protecție și suport în luarea deciziilor, dar a păstrat tutela și substituirea luării deciziilor, considerăm că această acțiune, în modul formulat în PNAAA 2014-2016, a rămas neimplementată.

5. Articolul 3.

PNAAA 2014-2016: 12. Asigurarea instruirii obligatorii a judecătorilor, procurorilor, polițiștilor și reprezentanților organelor de drept privind prevederile legale internaționale și naționale referitoare la violența în bază de gen.

Realizat
parțial

PNAAA 2017-2019: 19. Organizarea activităților de instruire pentru judecători și procurori privind prevederile legale internaționale și naționale referitoare la violența în bază de gen.

A fost examinată, sub dimensiunea dizabilității, realizarea instruirilor referitoare la violența în baza de gen. Institutul Național de Justiție (INJ), în comun cu Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (OHCHR) Moldova a organizat seminare pe subiectul "Nediscriminarea persoanelor cu dizabilități: Convenția cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și cadrul național". Un seminar a fost organizat în 2015, la care au participat 22 de judecători și procurori și în 2016 – 18 judecători și procurori.

În 2017, INJ a realizat șase activități de formare pentru judecători și procurori privind prevederile legale internaționale și naționale referitoare la violența în bază de gen, fiind instruiți 75 judecători și 62 procurori, însă nu este disponibilă informația în ce măsură aceste activități au fost reflectate femeilor și fetelor cu dizabilități.

6. Articolul 3.

PNAAA 2014-2016: 18. Modificarea legislației pentru a elimina barierele identificate de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității.

PNAAA 2017-2019: L1. Act de modificare. Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în vederea consolidării cadrului normativ ce reglementează activitatea și competențele Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității)

Ca urmare a barierele identificate în activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, în 2014 a fost creat grupul de lucru pentru înaintarea propunerilor de modificare și completare a Legii nr. 121 cu privire la asigurarea egalității și Legii nr. 298 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității.

Activitatea a fost inclusă și în Foaia de parcurs privind agenda de reforme prioritare (semestrul II 2017)⁸, proiectul fiind încă în proces de elaborare.

Consiliul pentru Prevenirea și Combaterea Discriminării și Asigurarea Egalității (CPPEAE) a publicat proiectul de lege pe pagina sa web și a inițiat procesul de consultare publică a proiectului. Proiectul de lege conținea prevederi pozitive pentru eficientizarea activității CPPEAE, cum ar fi extinderea listei criteriilor protejate, introducerea unui șir de definiții cheie în domeniu, introducerea competențelor CPPEAE de a sesiza Curtea Constituțională și de a aplica direct sancțiuni contravenționale pentru fapte de discriminare, precum și un șir de prevederi tehnice pentru îmbunătățirea activității Consiliului.

Până la finalizarea procesului de consultare publică a proiectului, la 22 noiembrie 2017, Ministerul Justiției a publicat un proiect de lege similar, dar care nu conține o serie de prevederi importante pentru domeniu. În comparație cu versiunea CPPEAE, proiectul de lege publicat de Ministerul Justiției nu conține prevederile importante care eficientizau activitatea CPPEAE, și anume, competențele de a sesiza Curtea Constituțională și a aplica direct sancțiuni contravenționale pentru discriminare.⁹

7. Articolul 4.

PNAAA 2014-2016: 20. Investigarea eficientă și promptă a cazurilor de tortură și rele tratamente.

PNAAA 2017-2019: I14. Documentarea eficientă și promptă a cazurilor de tortură și rele tratamente

Din cele câteva sute de cazuri de tortură și rele tratamente sesizate anual, doar circa 1% sunt raportate din cadrul instituțiilor psihiatrice.¹⁰ Aceasta demonstrează eficiența redusă a mecanismului de depunere a plîngerilor din instituțiile psihiatrice din Republica Moldova.

În noiembrie 2017, Republica Moldova a fost audiată la Comitetul ONU împotriva torturii (CAT). În Observațiile finale, Comitetul a menționat în repetate rânduri despre lipsa unui mecanism funcțional de depunere a plîngerilor, de investigare a cazurilor și sancționare a vinovaților. Comitetul a remarcat în mod special moartea lui Andrei Braguța la 26 august 2017, "care arată că măsurile puse în aplicare pentru a încuraja investigarea acuzațiilor de tortură nu funcționează în practică".

⁸ <http://parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=Ild9VI%2BLvuU%3D&tabid=203&language=ro-RO>

⁹ Raport final de monitorizare a implementării Foii de parcurs privind agenda de reforme prioritare (5 iulie – 31 decembrie 2017), Expert-Grup, ADEPT, CRJM, februarie 2018

¹⁰ Raport de alternativă pentru Comitetul ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Chișinău, noiembrie 2015

Nerealizat

Nerealizat

Cu referire la cazurile de tortură și rele tratamente față de persoanele cu dizabilități, Comitetul CAT a recomandat:

- elaborarea protocoalelor și realizarea instruirilor pentru personalul poliției, procurorii, judecătorii, personalul din penitenciare și tot personalul implicat în furnizarea serviciilor de sănătate privind persoanele cu dizabilități mentale și psihosociale;
- de urgență, a se asigura că mecanismele de monitorizare independente au acces la spitalele de psihiatrie și la instituțiile psiho-neurologice și prevăd mecanisme independente de plângeri pentru pacienții din toate spitalele de psihiatrie și instituțiile rezidențiale psihologice și membrii familiilor acestora;
- să se asigure că sunt investigate prompt, imparțial și efectiv toate afirmațiile de abuz sau violență, inclusiv orice violență efectuată sau condusă de personalul administrativ și medical angajat în astfel de instituții, urmărirea presupușilor făptași și să ofere compensări victimelor.

Reieșind din recomandările critice ale comitetelor ONU la acest subiect, activitatea a fost catalogată ca "nerealizată".

8. Articolul 4.

PNAAA 2014-2016: 21. Organizarea activității de prevenire a torturii conform Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul).

PNAAA 2017-2019: I9. Asigurarea funcționării Mecanismului național de prevenire a torturii în conformitate cu prevederile art.18 alin.(3) din Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante

În octombrie 2016, Consiliul pentru prevenirea torturii a fost instituit în corespundere cu prevederile Legii nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului. Membrii Consiliului au fost propuși de societatea civilă și selectați prin concursul organizat de Oficiul Avocatului Poporului. Din oficiu, membrii Consiliului sunt Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului. În anul 2017, Consiliul a efectuat vizite la instituțiile psihiatrice și internatele psihoneurologice. Rapoartele sunt plasate pe site-ul web <http://ombudsman.md/ro/advanced-page-type/baza-vizitelor>

Pentru asigurarea funcționării Mecanismului național de prevenire a torturii (MNPT) în conformitate cu prevederile art.18 alin.(3) din Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, în bugetul Oficiului Avocatului Poporului a fost inclusă ca activitate separată finanțarea MNPT, volumul alocațiilor preconizate fiind de 254,4 mii lei din care au fost executate 202,9 mii lei, în 2017.¹¹

Realizat

¹¹ Raportul Guvernului privind realizarea pe parcursul anului 2017 a Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere RM-UE 2017-2019, februarie 2018

9. Articolul 4.

PNAAA 2014-2016: 16. Consolidarea mecanismului de monitorizare și implementare a Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014. PNAAA 2014-2016: 17. Elaborarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului potrivit recomandărilor Evaluării Periodice Universale din ciclul II, structurilor convenționale și procedurilor speciale ale ONU, UE și CoE.

PNAAA 2017-2019: L6. Act nou. Proiectul hotărârii Parlamentului privind aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului 2017-2021 pentru implementarea recomandărilor adresate Republicii Moldova în cadrul Evaluării Periodice Universale din ciclul II, procedurilor speciale și comitetelor convenționale ale ONU, UE și CoE

Proiectul Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului 2017-2021 a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1018 din 28.11.2017. Anterior aprobării PNADO III, care constituie noul document de politici în domeniul drepturilor omului, proiectul a fost discutat în cadrul mai multor sesiuni de consultări publice.

Societatea civilă și organizațiile internaționale în domeniul drepturilor omului au criticat lipsa de transparență la etapa finală de elaborare a documentului (august-noiembrie 2017). S-a menționat că obiectivele propuse sunt îndepărtate și vagi, lipsesc acțiuni îndreptate spre implementarea unor recomandări importante din Revizuirea periodică universală (UPR), CAT etc., indicatorii de monitorizare sunt axați pe proces și nu pe rezultat. În ce privește drepturile persoanelor cu dizabilități, PNADO III are mai multe lacune. Se propune adoptarea Planului național de dezinstituționalizare, dar lipsesc indicatorii de monitorizare a implementării, rata persoanelor care au fost incluse în comunitate, numărul localităților în care au fost create și funcționează servicii comunitare etc.

Nerealizat

10. Articolul 4.

PNAAA 2017-2019: SL8. Act nou. Proiect de act normativ privind crearea unui Consiliu național și a unui Secretariat permanent în vederea elaborării și evaluării documentelor de politici, raportării și monitorizării implementării recomandărilor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv a noului Plan național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru perioada 2017-2021

La 1 decembrie 2017, Ministerul Justiției a remis pentru consultări publice proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la Consiliul național pentru drepturile omului și Secretariatul permanent pentru drepturile omului, în vederea elaborării și evaluării documentelor de politici, raportării și monitorizării implementării recomandărilor internaționale în domeniul drepturilor omului.

Consiliului național și Secretariatului permanent pentru drepturile omului va sincroniza lucrul tuturor actorilor relevanți și va implica instituțiile și autoritățile publice centrale și locale, serviciile desconcentrate, instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului, organizațiile societății civile în procesul de realizare a drepturilor omului.

Componența Consiliului național va implica reprezentanți de rang înalt ale celor trei puteri ale statului și instituțiilor publice relevante, Bașcanul UTA Gaguz-Yeri și reprezentanți ai unor APL-uri. Instituirea în cadrul fiecărei autorități publice de nivel central și local a funcției de Coordonator în domeniul drepturilor omului, care va fi deținută de către un secretar de stat sau un funcționar cu funcție de conducere. Este prevăzută alocarea a cinci unități de personal dedicate în exclusivitate activităților Secretariatului permanent pentru drepturile omului, care va avea statut de direcție/serviciu în cadrul Cancelariei de Stat.

Nerealizat

Conform Proiectului de modificare a Hotărârii Guvernului nr. 1472 din 30 decembrie 2016 privind PNAIAA 2017-2019¹², finalizarea acțiunii respective a fost replanificată pentru trimestrul II, 2018.

11. Articolul 4.

PNAAA 2017-2019: L5. Act nou. Proiectul de lege cu privire la organizațiile necomerciale

Nerealizat

Ministerul Justiției, pe 30 ianuarie 2018, a publicat pentru consultare publică Proiectul de Lege privind organizațiile necomerciale.

Se menționează că proiectul este elaborat în vederea executării pct. 2 (Capitolul XVIII – Societatea civilă) din Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova pentru 2016-2018. Scopul proiectului este îmbunătățirea cadrului legal cu privire la organizațiile necomerciale, pentru a corespunde cu standardele internaționale și europene privind libertatea de asociere (instrucțiunilor comune ale OSCE / ODIHR și ale Comisiei de la Veneția privind libertatea de asociere). Modificările aduse prin noul cadru normativ vizează trei dimensiuni principale: constituirea și înregistrarea organizațiilor necomerciale; organizarea activității și organele de autoadministrare; rigorile de transparență și procedura de atribuire a statutului de utilitate publică.

La elaborarea proiectului au participat specialiștii din cadrul Ministerului Justiției, experți independenți, precum și reprezentanți din partea societății civile: Centrul de Resurse Juridice din Moldova, Centrul Dialog-Pro, Centrul Contact Chișinău, Centrul European pentru Drept Necomercial, Fundația Est-Europeană.

În ceea ce privește dreptul de asociere al persoanelor cu dizabilități, proiectul elimină *în mare parte* restricțiile de a fonda organizații necomerciale pentru personale cu dizabilități psihosociale sau intelectuale, prevăzute de Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837 din 17.05.1996. Proiectul prevede că "persoanele ocrotite pot fonda organizații și deveni membri ai asociațiilor obștești în condițiile stabilite de prezenta lege și Codul civil" (art.11). Se interzice ca administrator al organizației necomerciale să fie numită "persoana fizică adultă, ocrotită prin tutelă, în măsura în care, prin hotărâre judecătorească, i-a fost limitat dreptul de dispoziție sau nu i-a fost permisă încheierea de sine stătător ori cu asistența tutorelui a actelor juridice de administrare a patrimoniului" (art.19).

Din motiv că proiectul este încă la etapa de elaborare la Ministerul Justiției, acțiunea este marcată ca "nerealizată".

12. Articolul 4.

PNAAA 2017-2019: I10. Instruirea procurorilor și judecătorilor în domeniul prevenirii torturii și relelor tratamente

Realizat
parțial

În 2017, INJ a organizat două ateliere de lucru privind standardele internaționale în domeniul combaterii torturii, tratamentului inuman sau degradant, la care au fost instruiți 19 procurori și 20

¹² Proiect de modificare a Hotărârii Guvernului nr. 1472 din 30 decembrie 2016 cu privire la aprobarea Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM-UE în perioada 2017-2019 (publica pe 09.02.2018)

<http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=5008>

de judecători în domeniul prevenirii torturii și relexelor tratamente.¹³ Numărul persoanelor instruite în 2017 este de 2 ori mai mic comparativ cu anul precedent (2016- 3 activități, instruiți 37 judecători, 38 procurori). De asemenea, este destul de mic comparativ cu numărul total de judecători care beneficiază de instruire continuă anual la INJ (6% din circa 323 de judecători și 16% din 117 procurori)¹⁴ În Republica Moldova activează 504 judecători și circa 700 de procurori¹⁵

Sub aspectul drepturilor persoanelor cu dizabilități și ținând cont de recomandările CAT¹⁶ de a realiza instruirii obligatorii pentru judecători și procurori, pentru a asigura ca ei pot să acționeze eficient în interacțiunea cu persoanele cu dizabilități, cazuri de violență domestică etc. considerăm că activitatea a fost realizată parțial.

13. Articolul 4.

PNAAA 2017-2019: SL8. Act nou. Proiectul hotărârii Parlamentului cu privire la aprobarea Planului de construire a clădirilor noi și/sau de renovare a clădirilor existente, necesare pentru buna funcționare a sistemului instanțelor judecătorești

Realizat

În luna martie 2017, Parlamentul a adoptat Planul de construcție a clădirilor noi / renovarea clădirilor existente pentru instanțele judecătorești¹⁷. Planul de acțiuni prevede aprobarea documentației de proiect-tip al unei clădiri pentru instanțele judecătorești. Construcția a cinci sedii noi pentru judecătoriile Cahul, Căușeni, Edineț, Hîncești și Orhei este inclusă în Bugetul de stat pentru anul 2018.¹⁸ Clădirea Judecătoriei Ungheni a fost prima de acest tip, care deja a fost dată în exploatare la 09 februarie 2018. Autoritățile menționează că au fost asigurate condițiile de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități. Este important de a monitoriza în continuare ca să fie respectate normativele de accesibilitate la construcția/reconstrucția clădirilor instanțelor de judecată.

14. Articolul 32.

PNAAA 2014-2016: 1. Perfecționarea continuă a metodologiei de calculare a veniturilor la acordarea ajutorului social 4. Ajustarea caracteristicilor, punctajului aferent și pragului pentru evaluarea bunăstării familiei potrivit nivelului de trai al populației

Realizat
parțial

În raportul privind realizarea PNAAA 2014-2016, Guvernul a raportat majorarea Venitului Lunar Minim Garantat și cuantumului ajutorului pentru perioada rece a anului. Au fost operate modificări la regulamentul cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social: modificată lista indicatorilor pentru evaluarea bunăstării familiei, majorată ignorarea de salariu, excluse anumite prestații bănești la calcularea venitului global al familiei etc. Aceste modificări au dus la

¹³ Raportul Guvernului privind realizarea pe parcursul anului 2017 a Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere RM-UE 2017-2019, februarie 2018

¹⁴ Institutul Național de Justiție. Raport de activitate 2016 pag.22

¹⁵ www.magistrat.md, www.procuror.magistrat.md

¹⁶ Observațiile finale ale Comitetului ONU împotriva torturii, tratamentului inuman și degradant pentru Republica Moldova. 21 decembrie 2017 par. 19, 25

¹⁷ Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Planului de construire a clădirilor noi și/sau de renovare a clădirilor existente, necesare pentru buna funcționare a sistemului instanțelor judecătorești, nr. 21 din 03.03.2017

¹⁸ Raport Alternativ Nr. 2 Trimestrul I-III 2017, Planul Național de Acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova - UE (2017-2019), IPRE, decembrie 2017

direcționarea mai eficientă a mijloacelor utilizate întru acordarea prestațiilor de ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului, precum și la extinderea numărului de familii beneficiare de prestațiile menționate.¹⁹

Lista indicatorilor pentru evaluarea bunăstării²⁰ nu a fost revizuită din 2014 și include bunuri precum: cuptor cu microunde, videocasetofon/DVD player, antenă parabolică etc., care demult nu mai sunt un indiciu al bunăstării. Regulamentul actual de acordare a ajutorului social nu ține cont de necesitățile și cheltuielile care sunt legate de dizabilitate. În lista indicatorilor pentru evaluarea bunăstării familiei sunt incluse: boiler, mașină de spălat automată, calculator, vehicul, care pot fi bunuri extrem de necesare pentru un copil sau adult cu dizabilități.

În observațiile finale din aprilie 2017, Comitetul CRPD a recomandat Republicii Moldova să "garanteze că programele de protecție socială și de reducere a sărăciei iau în considerare costurile suplimentare legate de dizabilitate". Considerăm că activitatea este în proces de realizare și sunt necesare acțiuni suplimentare pentru a îmbunătăți accesul la ajutorul social al familiilor cu persoane cu dizabilități.

15. Articolul 32.

PNAAA 2014-2016: 20. Implementarea standardelor de prestare a serviciilor și a unui nou model de activitate pentru subdiviziunile de asistență socială la nivel local. 21. Consolidarea rețelei de asistenți sociali prin implementarea unui mecanism eficient de instruire și evaluare profesională. Crearea Centrului de formare a Asistenților Sociali.

Realizat

În scopul consolidării rolului structurilor teritoriale de asistență socială în implementarea politicilor din domeniul asistenței sociale și dezvoltării în continuare a sistemului integrat de servicii sociale, prin Hotărârea Guvernului nr. 828 din 20.11.2015 a fost aprobat Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a organului local de specialitate în domeniul asistenței sociale și protecției familiei și a structurii-tip a acestuia. Concomitent, prin ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 208 din 22.12.2015, au fost aprobate standardele de prestare a serviciilor pentru structurile teritoriale de asistență socială, ghidurile și metodologia pentru implementarea standardelor de prestare a serviciilor de către structurile teritoriale de asistență socială. În scopul consolidării rețelei de asistenți sociali și implementării unui mecanism eficient de instruire și evaluare profesională, la data de 18.11.2016, prin Hotărârea Guvernului nr. 1263, a fost aprobat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale Asistență Socială, a structurii și efectivului-limită ale acesteia.²¹

16. Articolul 32.

PNAAA 2017-2019: L1. Act nou. Proiectul de lege privind ocuparea forței de muncă

Pe 12 mai 2017, MSMPS a publicat pentru consultare publică proiectul Legii privind ocuparea forței de muncă²². Ulterior proiectul a suferit unele modificări și a fost publicat repetat pe data de

Nerealizat

¹⁹ Raport de progres privind nivelul de realizare a Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2014-2016. Guvernul Republicii Moldova

²⁰ Anexa nr. 5 la Hotărârea Guvernului nr. 1167 din 16.10.2008 privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social

²¹ Raport de progres privind nivelul de realizare a Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2014-2016. Guvernul Republicii Moldova

²² <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=4167>

17 noiembrie 2017.²³ Proiectul conține o serie de măsuri de susținere a ocupării persoanelor cu dizabilități: angajarea asistată, subvenționarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități, subvenții pentru adaptarea și crearea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități. Este important ca în versiunea care va fi adoptată de Parlament aceste măsuri să fie păstrate.

”Definitivarea și aprobarea noii Legi cu privire la promovarea ocupării forței de muncă” a fost replanificată pentru pentru trimestrul I, 2018, în proiectul Planului de acțiuni pentru 2018 privind implementarea SNOFM 2017-2020, publicat pentru consultări publice pe 31.01.2018.²⁴

17. Articolul 32.

PNAAA 2014-2016: 10. Dezvoltarea unui sistem de orientare și consiliere în carieră în cadrul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă și structurilor ei teritoriale

PNAAA 2017-2019: I2. Modernizarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă și structurilor sale teritoriale

Nerealizat

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), în cooperarea cu Centrul pentru Educație Antreprenorială și Asistență în Afaceri, Ministerul Educației, a creat trei centre de orientare profesională destinate în special tinerilor, în cadrul structurilor ANOFM din Chișinău, Cahul și Soroca. S-a organizat programul de formare a specialiștilor responsabili de orientarea profesională privind ”Serviciile extrașcolare de ghidare în carieră. Conceptualizarea Centrelor Pilot de Ghidare în carieră” și s-a elaborat Regulamentul Centrului.²⁵

Totuși necesitatea perfecționării serviciilor de angajare în câmpul muncii pentru persoane cu dizabilități rămâne actuală. Majoritatea din cele peste 40 de structuri teritoriale ale ANOFM nu sunt accesibile fizic și nu oferă servicii adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități. Comitetul CRPD, de asemenea, a notat că în contextul în care ratele șomajului și ale inactivității ale persoanelor cu dizabilități sunt semnificative, ”strategiile naționale de ocupare a forței de muncă și agențiile relevante sunt insuficiente pentru a facilita și a promova angajarea persoanelor cu dizabilități”.

Activitatea privind ”Consolidarea capacității resurselor umane din ANOFM pentru a implementa măsuri active, adaptate la nevoile diferitor categorii de clienți, inclusiv ale persoanelor cu dizabilități” a fost prevăzută în direcția de acțiune 3.1.2. Modernizarea ANOFM la nivel național și local din cadrul Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017–2021.²⁶ Realizarea activității a fost inclusă în proiectul Planului de acțiuni pentru 2018 privind implementarea SNOFM 2017-2020, publicat pentru consultări publice pe 31.01.2018.²⁷ Deoarece acțiunile întreprinse pînă acum nu au vizat direct persoanele cu dizabilități, indicatorul a fost marcat ca ”nerealizat”.

²³ <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=4701>

²⁴ <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=4964>

²⁵ <https://monitorizare.gov.md/reports/Raport%20PNAAA.html>

²⁶ Hotărîrea Guvernului nr. 1473 din 30.12.2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017–2021

²⁷ <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=4964>

18. Articolul 32.

PNAAA 2014-2016: 6. Elaborarea unei noi Strategii de ocupare a forței de muncă

PNAAA 2017-2019: SL2. Elaborarea și aprobarea Strategiei privind ocuparea forței de muncă

Activitatea a fost realizată în 2017, prin aprobarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă (SNOFM) pentru anii 2017–2021. Organizațiile societății civile din domeniul dizabilității au participat activ la elaborarea proiectului SNOFM 2017-2021. În rezultat proiectul a fost completat cu câteva prevederi importante. Pentru prima dată a fost inclus drept indicator de monitorizare ponderea persoanelor cu dizabilități angajate în câmpul muncii, care a început să fie colectat începând cu anul 2017. În Planul de acțiuni al SNOFM 2017-2021 au fost incluse mai multe acțiuni specifice:

- Monitorizarea și controlul procesului de asigurare a accesului fizic al persoanelor cu dizabilități în instituțiile de învățământ;
- Asigurarea instituțiilor de învățământ profesional cu resurse didactice, echipamente, programe, condiții adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități;
- Asigurarea accesului sporit pentru persoanele cu dizabilități la serviciile publice de ocupare;
- Implementarea programelor de stimulare a angajatorilor pentru adaptarea locurilor de muncă și angajarea persoanelor cu dizabilități;
- Instituirea serviciului de angajare asistată a persoanelor cu dizabilități în cadrul agențiilor teritoriale de ocupare a forței de muncă;
- Implementarea programelor de susținere a auto-ocupării în rândul tinerilor și a persoanelor cu dizabilități;
- Implementarea măsurilor de sensibilizare a angajatorilor, partenerilor sociali cu privire la dreptul la angajare a persoanelor cu dizabilități;
- Elaborarea mecanismului de punere în aplicare a cotei obligatorii de angajare a persoanelor cu dizabilități (conform art. 34 din Legea nr. 60 din 30.03.2012).

Realizat

19. Articolul 32.

PNAAA 2014-2016: 11. Perfecționarea mecanismului de stimulare a angajatorilor pentru angajarea persoanelor vulnerabile pe piața muncii

Măsuri de stimulare a angajatorilor pentru angajarea persoanelor din categoriile vulnerabile sunt prevăzute în proiectul Legii privind ocuparea forței de muncă, prezentat de MSMPS în noiembrie 2017. Acestea sunt în principal: 1) subvenționarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități, persoanele peste 50 de ani, persoanele eliberate din locurile de detenție, victimele traficului de ființe umane sau violenței în familie etc. și 2) subvenții pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități. În fiecare caz, proiectul de lege prevede că procedura de aplicare a măsurii de subvenționare va fi stabilită ulterior de Guvern. Astfel, indicatorul va putea fi realizat doar după adoptarea Legii privind ocuparea forței de muncă.

Nerealizat

20. Articolul 32.

PNAAA 2017-2019: SL3. Act nou. Proiectul Hotărîrii Guvernului pentru aprobarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova 2017-2021

Prin Hotărîrea de Guvern nr. 259 din 28.04.2017 a fost aprobată Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova și Planul de acțiuni pentru perioada 2017-2021.

Realizat

Scopul strategiei constă în abilitarea femeilor și realizarea de facto a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova. În acest sens, documentul are la bază 5 obiective: asigurarea abordării complexe a egalității între femei și bărbați, fortificarea mecanismului instituțional de asigurare a egalității între femei și bărbați, combaterea stereotipurilor în societate și promovarea comunicării non-violente, promovarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare și integrarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen în procesul de planificare financiară. Planul de acțiuni prevede câteva activități specifice în domeniul dizabilității: informarea și abilitarea femeilor și fetelor cu dizabilități privind accesarea serviciilor de sănătate sexuală și reproductive; consolidarea capacităților femeilor/fetelor cu dizabilități pentru exercitarea drepturilor sexuale și reproductive și creșterea încrederii, respectului de sine; implicarea instituțiilor mass-media în activități de sensibilizare a opiniei publice în acest domeniu.

21. Articolul 43.

PNAAA 2017-2019: I1. Elaborarea și publicarea culegerilor tematice privind rezultatele finale ale recensământului populației și al locuințelor din anul 2014

Nerealizat

Formularul Recensământului Populației și Locuințelor (RPL) 2014 a conținut câteva întrebări despre deficiențele (dizabilitatea) persoanei. Din acest motiv, datele colectate în cadrul Recensământului 2014 sunt unice pentru Republica Moldova și extrem de importante pentru domeniul dizabilității.

Principalele rezultate ale RPL 2014 au fost diseminate pe 31 martie 2017. Datele au fost plasate pe site-ul Biroului Național Statistică (BNS) și pe o aplicație on line <http://recensamant.statistica.md/>. Pe parcursul anului 2017 au fost publicate culegeri tematice pe diverse domenii cu rezultatele Recensământului 2014. Datele privind persoanele cu dizabilități au fost prezentate pentru prima dată în decembrie 2017, în cadrul unei Conferințe naționale. Totuși, pînă în prezent BNS, nu a publicat oficial culegerile de date privind dizabilitatea. De asemenea, ONG-urile au solicitat ca BNS să integreze datele privind dizabilitatea în aplicația on line existentă, pentru a putea fi generate date pe tipuri de dizabilitate, localități, nivel de studii, ocupație, angajare etc., necesare elaborării politicilor publice.

22. Articolul 102. PNAAA 2014-2016: 11. Crearea Serviciului național unic pentru apelurile de urgență 112.

PNAAA 2017-2019: SLT1. Act nou. Proiectul hotărîrii Consiliului de Administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației pentru aprobarea Regulamentului privind implementarea serviciului universal în domeniul comunicațiilor electronice. Transpune: Directiva 2002/22/CE

Realizat

Au fost aprobate Hotărîrea Guvernului privind aprobarea Programului Național de Dezvoltare a Asistenței Medicale de Urgență pentru anii 2016 – 2020, Hotărîrea de Guvern cu privire la aprobarea Programului Național de Implementare a Serviciului de Urgență Național 112. La elaborarea proiectelor au participat organizațiile persoanelor cu dizabilități, inclusiv Asociația Surzilor din Moldova. Actele normative prevăd asigurarea accesibilității serviciului de urgență "112" pentru persoanele cu dizabilități, în special cu dizabilități de auz (prin posibilitatea de a-l accesa prin mijloace alternative: SMS, email, Skype etc). Darea în funcțiune totală a sistemului apelurile de urgență 112, urmează să aibă loc în trimestrul III 2018

23. Articolul 125.

PNAAA 2017-2019: I4. Elaborarea unui Program național de susținere, dezvoltare și extindere a serviciilor pentru tineri

Realizat

În ceea ce privește dimensiunea tineretului și sportului, a fost elaborat Programul de dezvoltare a Centrelor de tineret pentru perioada 2017-2022 (Ordinul Ministerului Tineretului și Sportului nr. 65-T din 6 aprilie 2017). Totodată, prin Ordinul nr. 64-T din 6 aprilie 2017 a fost aprobat Regulamentul Cadru cu privire la funcționarea Centrului de tineret. 18 Autorități Publice Locale de nivelul II și-au asumat angajamentul pentru implementarea Programului de Dezvoltare a Centrelor de Tineret pentru anii 2017 – 2022, care are drept scop consolidarea capacităților instituționale ce ar permite dezvoltarea și extinderea teritorială a serviciilor de tineret. Persoanele cu dizabilități sunt menționate printre beneficiarii centrelor de tineret.

24. Articolul 132.

PNAAA 2017-2019: SL2. Act nou. Proiectul de decizie al CCA cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe

Realizat

I8. Monitorizarea respectării de către radiodifuzori a asigurării accesului la informație pentru persoanele cu necesități speciale

Consiliul coordonator al audio-vizualului (CCA) a adoptat Decizia 16/101 din 21.07.2017 cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe audiovizuale²⁸. Radio difuzorii care difuzează buletine informative, începând cu 01 septembrie 2017, au fost obligați să transmită zilnic câte un buletin de știri între orele 17.00 și 23.00, în limbajul semnelor sau prin titrare sincron, pentru persoanele cu deficiențe de auz.

Au fost monitorizate 31 de posturi de televiziune, în speță buletinele informative. Raportul de monitorizare a fost examinat în ședința CCA din 19.12.2017.²⁹ S-a constatat că o mare parte din posturile monitorizate încalcă Decizia CCA nr.16/101 din 21.07.2017. Posturile au fost atenționate. Pentru că este un prim exercițiu de monitorizare la acest capitol, membrii CCA au decis atenționarea posturilor TV asupra respectării cu strictețe și maximă responsabilitate a Deciziei CCA nr. 16/101.

25. Articolul 137.

PNAAA 2017-2019: SL1. Proiectul hotărârii Guvernului privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-1,5 (3) ani”

Nerealizat

Conform Raportului Guvernului, pe parcursul anul 2017 autoritățile au înregistrat întârzieri în ceea ce privește crearea Serviciului social „Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-1,5 (3) ani”. Astfel activitatea este marcată ca ”nerealizată”.

²⁸ <http://cca.md/files/D.%2016-101%20din%2021%20iulie%202017.pdf>

²⁹ <http://www.cca.md/files/D.33-234%20din%2019.12.2017%20-%20Cu%20privire%20la%20examinarea%20rezultatelor%20monitorizari%20cu%20privire%20la%20respectarea%20Decizie%20nr%2016-101%20din%2021.07.2017%20.pdf>

Recomandări

Pentru a avansa implementarea Acordului de Asociere și Planului național de acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere, în domeniul dizabilității, prezentăm următoarele recomandări.

DREPTURILE OMULUI

- Guvernul și Parlamentul să continue ajustarea legislației naționale la standardele internaționale ținând cont de recomandările Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (aprilie, 2017), Comitetului ONU privind drepturile economice, sociale și culturale (octombrie, 2017) și ale altor organisme internaționale. În special, în ce privește: recunoașterea dreptului la vot pentru toate persoanele cu dizabilități; punerea în aplicare a conceptelor "desing universal" și "adaptare rezonabilă", implementarea accesibilității în domeniul transportului, construcției și servicii publice; reformarea sistemului de certificare a dizabilității; realizarea unor măsuri afirmative de angajare pentru persoanele cu dizabilități.
- Guvernul să aprobe cât mai urgent strategia națională de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități, în consultare cu organizațiile care reprezintă aceste grupuri de persoane.
- Guvernul și Parlamentul să continue modificarea legislației naționale, în special a Codului civil și a Legii privind sănătatea mintală, în vederea asigurării dreptului la capacitate juridică și la măsuri de suport, în conformitate cu Comentariul General nr. 1 al Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.
- Integrarea în instruirile în domeniul violenței în bază de gen și torturii, destinate pentru judecători, procurori și reprezentanți ai organelor de drept, a componente legate de particularitățile de interacțiune cu persoanele cu dizabilități. Extinderea numărului de polițiști, procurori, judecători, personalul din penitenciare și personalul implicat în furnizarea serviciilor de sănătate privind persoanele cu dizabilități mentale și psihosociale, care beneficiază de astfel de instruiri.
- Aprobarea proiectelor de lege privind reformarea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, a proiectului privind Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului 2018-2021, proiectului privind crearea Consiliului național de monitorizare și Secretariatului permanent, cu consultarea activă a societății civile și a organizațiilor persoanelor cu dizabilități.
- Îmbunătățirea mecanismelor de documentare, investigare și sancționare a cazurilor de tortură și rele tratamente față de persoanele cu dizabilități, conform recomandărilor Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și Comitetului ONU împotriva torturii (noiembrie 2017).

SISTEMUL JUDICIAR

- Monitorizarea respectării normativelor de accesibilitate la implementarea Planului de construire a clădirilor noi și renovarea clădirilor existente pentru instanțele judecătorești, a documentației de proiect-tip a unei clădiri pentru instanțele judecătorești și procesului de construcție a sediilor noi pentru judecătoriile Cahul, Căușeni, Edineț, Hîncești și Orhei, incluse în bugetul de stat pentru anul 2018.

Acțiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- **PNAAA 2017-2019. Articolul 13. L7. Act de modificare. Proiectul de lege privind modificarea și completarea unor acte legislative (elaborarea și asigurarea implementării criteriilor de calitate a deciziilor instanțelor de judecată, unificarea practicii judiciare și reformarea regulilor privind motivarea deciziilor instanțelor de judecată, conform standardelor internaționale, pentru garantarea dreptului la un proces echitabil.**
În realizarea acestei activități a se conduce de directivele UE, care fac referință la drepturile persoanelor cu dizabilități.
Directiva 2012/29 / UE stabilește standarde minime privind drepturile, sprijinul și protecția victimelor infracțiunilor. Aceasta prevede "dreptul de a înțelege și de a fi înțeles", statele membre trebuie să se asigure că comunicarea cu victimele are loc într-un limbaj simplu și accesibil, oral sau în scris. În comunicare trebuie să se țină seama de caracteristicile personale ale victimei, inclusiv de orice deficiență care poate afecta capacitatea de a înțelege sau de a fi înțeles. **Directiva 2010/64 / UE** se referă la dreptul la interpretare și traducere în procedurile penale pentru persoanele aflate în calitate de bănuit sau învinuit, care nu vorbesc sau nu înțeleg limba procedurii. **Directiva 2012/13 / UE** privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale a persoanelor în calitate de bănuit sau învinuit.

OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ, POLITICA SOCIALĂ ȘI EGALITATEA DE ȘANSE

- Perfecționarea metodologiei de acordare a ajutorului social, astfel ca să fie luate în calcul "cheltuielile legate de dizabilitate", conform recomandărilor Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.
- Aprobarea proiectului Legii privind ocuparea forței de muncă, care să includă măsuri de susținere a angajării persoanelor cu dizabilități: angajarea asistată, subvenționarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități, subvenții pentru adaptarea și crearea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități etc.
- Implementarea activităților privind persoanele cu dizabilități din cadrul Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă (SNOFM) pentru anii 2017–2021 și a planurilor de acțiuni anuale.

Acțiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- **Directiva 2000/78 / CE** a Consiliului instituie un cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, interzice discriminarea, inter alia, pe motive de dizabilitate în domeniul ocupării forței de muncă și al formării profesionale. Directiva prevede că trebuie să se asigure "acomodare rezonabilă" pentru a garanta respectarea principiului egalității de tratament în ceea ce privește persoanele cu dizabilități.
Anexa III la Acordul de Asociere prevede că **Directiva 2000/78 / CE** urmează să fie pusă în aplicare de Republica Moldova timp de patru ani de la intrarea în vigoare a Acordului de Asociere.

STATISTICI

- Publicarea de către Biroul Național Statistică a datelor privind persoanele cu dizabilități de la Recesămîntul 2014. Biroul Național Statistică să integreze datele privind dizabilitatea în aplicația

on line existentă, pentru a putea fi folosite dezagregat pe localități, tipuri de dizabilitate, nivel de studii, ocupație, angajare etc.

Ațiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- **PNAAA 2017-2019. Articolul 43. LT1. Act nou. Proiectul de lege cu privire la Recensământul populației și al locuințelor din anul 2021.**

Includerea întrebărilor privind dizabilitatea în chestionarul Recensământul 2021 și realizarea periodică a cercetărilor tematice de către Biroul Național Statistică privind situația persoanelor cu dizabilități.

POLITICA INDUSTRIALĂ ȘI ANTREPRENORIALĂ

Ațiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- **PNAAA 2017-2019. Articolul 63. L1. Act nou Proiectul de lege privind activitatea întreprinderilor de familie.**
I4. Implementarea programului de susținere a tinerilor antreprenori.
I2. Implementarea programului „Femei în afaceri”.

A prevedea integrarea persoanelor cu dizabilități în programele naționale privind susținerea antreprenorialului și auto-angajării, sub formă de facilități, adaptarea informațiilor și procedurilor.

TRANSPORTURI

Ațiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- **PNAAA 2017-2019. Articolul 81. I8. Asigurarea reparației drumurilor locale. I13. Restructurarea Căilor Ferate din Moldova.**
- **PNAAA 2017-2019. Articolul 82. I1. Continuarea modernizării și reabilitării infrastructurii de transport prioritare pe direcțiile de conexiune cu TEN-T și țările terțe din regiune, și anume:**
a) reabilitarea drumului R16 Bălți – Fălești – Sculeni;
b) reabilitarea și extinderea drumului M3 Chișinău – Cimișlia – Vulcănești – Giurgiulești;
c) reabilitarea drumului R1 Chișinău – Ungheni – Sculeni etc.

Este necesar de a asigura respectarea normativelor de accesibilitate în procesul de reparație a drumurilor locale și naționale, precum și a rețelei de cale ferată.

DEZVOLTAREA REGIONALĂ, COOPERAREA LA NIVEL TRANSFRONTALIER ȘI REGIONAL

Ațiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- **PNAAA 2017-2019. Articolul 108. I2. Elaborarea și actualizarea programelor de instruire în domeniul amenajării teritoriului și urbanismului**

Revizuirea programelor din perspectiva integrării conceptelor de ”design universal”, accesibilitate și ”adaptare rezonabilă” în activitățile de urbanism și amenajarea teritoriului.

EDUCAȚIE, TINERET ȘI SPORT

- Sistemul educațional, programele de instruire vocațională, programele de tineret și sport trebuie să fie accesibile și pentru persoanele cu dizabilități.

CULTURA, POLITICA AUDIOVIZUALĂ ȘI MASS-MEDIA

- Consiliul Coordonator al Audiovizualului să asigure implementarea Deciziei 16/101 din 21.07.2017 cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și vâz la serviciile de programe audiovizuale, prin monitorizarea regulată și sancționarea posturilor TV naționale și locale care nu o respectă.

PROTECȚIA ȘI PROMOVAREA DREPTURILOR COPILULUI

Ațiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- **PNAAA 2017-2019. Articolul 137. SL2. Proiectul hotărârii Guvernului pentru modificarea și completarea cadrului normativ privind organizarea și funcționarea Serviciului social de asistență parentală profesionistă în scopul plasamentului copiilor nou-născuți, copiilor cu dizabilități.**

A asigura respectarea observațiilor și recomandărilor Comitetului ONU privind drepturile copilului (septembrie 2017) și Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități în realizarea activităților PNAAA.

BARIERE TEHNICE ÎN CALEA COMERȚULUI, STANDARDIZARE, METROLOGIE, ACREDITARE ȘI EVALUAREA CONFORMITĂȚII

Ațiuni cu termen de realizare 2018-2019, ce urmează a fi monitorizate:

- Conform Articolului 173 din Acordul de Asociere, Republica Moldova trebuie să încorporeze progresiv *acquis* UE în legislația sa internă printre care:
 - **Regulamentul (CE) nr.661/2009** al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iulie 2009 privind cerințele de omologare de tip pentru siguranța generală a autovehiculelor, a remorcilor acestora și a sistemelor, componentelor și unităților tehnice separate care le sunt destinate;
 - Normele tehnice și operaționale Nave de pasageri, **Directiva 2009/45/CE** a Parlamentului European și a Consiliului din 6 mai 2009 privind regulile și standardele de siguranță pentru navele de pasageri;
 - Directiva Parlamentului European și Consiliului **95/16/EC** din 29 Iunie 1995 privind ajustarea legislației statelor membre legate de ascensoare;
 - **Regulamentul (CE) nr. 1107/2006** privind drepturile persoanelor cu dizabilități și ale persoanelor cu mobilitate redusă atunci când călătoresc pe calea aerului

Implementarea acestor acte normative din *acquis* UE în legislația internă va spori gradul de accesibilitate a transportului și infrastructurii pentru persoanele cu dizabilități.

Bibliografie

Hotărîrea Guvernului nr. 723 din 08.09.2017 cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022

Raport de alternativă pentru Comitetul ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Chișinău, noiembrie 2015

http://advocacy.md/sites/newadvocacy/files/Raport%20de%20alternativa%20CRPD_ROM.pdf

Observațiile finale pentru Republica Moldova ale Comitetului ONU împotriva torturii, tratamentului inuman și degradant. 21 decembrie 2017

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsmOUhzvJ86m%2fvD9GicJQPipsgqpC8Jyj24FFviEEH%2bakVULxlUVjy2qLdvfBkDLYgIGaaUz5Bm41yp6iZzx1aGLVyMf8j34uauR45NJKI0xD>

Observațiile finale pentru Republica Moldova ale Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități , aprilie 2017

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fMDA%2fCO%2f1&Lang=en

Observațiile finale pentru Republica Moldova ale Comitetului ONU privind drepturile economice, sociale și culturale, octombrie 2017

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fMDA%2fCO%2f3&Lang=en

Institutul Național de Justiție. Raport de activitate 2016

<https://www.inj.md/sites/default/files/1.RAPORT%20INJ%202016%20versiunea%20finala.doc>

Raport final de monitorizare a implementării Foii de parcurs privind agenda de reforme prioritare (5 iulie – 31 decembrie 2017). Expert-Grup, ADEPT, CRJM, Februarie 2018

<https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1574-raport-final-de-monitorizare-a-implement%C4%83rii-foii-de-parcurs-privind-agenda-de-reforme-prioritare-5-iulie-%E2%80%93-31-decembrie-2017>

Raportul Guvernului privind realizarea pe parcursul anului 2017 a Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere RM-UE 2017-2019

<http://www.mfa.gov.md/img/docs/Raport-consolidat-implementarea-2017-PNA-AA-2017-2019.pdf>

Raport Alternativ Nr. 2 Trimestrul I-III 2017, Planul Național de Acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova - UE (2017-2019), Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE), Chișinău, decembrie 2017

Raport de progres privind nivelul de realizare a Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2014-2016. Guvernul Republicii Moldova

ANEXA NR.1 . INDICATORII PENTRU EVALUAREA IMPLEMENTĂRII ACORDULUI DE ASOCIERE UE-RM ÎN DOMENIUL DIZABILITĂȚII

	Compartimentul din Acordul de Asociere	Prevederile Acordului de Asociere	Indicatori de performanță stabiliți de Guvern		Gradul de realizare		
			Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016	Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană în perioada 2017–2019	Realizat	Parțial realizat	Nerealizat
1.	TITLUL II. DIALOGUL POLITIC ȘI REFORMELE, COOPERAREA ÎN DOMENIUL POLITICII EXTERNE ȘI DE SECURITATE	Articolul 3. Obiectivele dialogului politic	3. Ajustarea continuă a actelor legislative și normative la prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități			1	
2.		(1) Dialogul politic în toate domeniile de interes reciproc, inclusiv în ceea ce privește aspectele externe și de securitate, precum și reformele interne, este dezvoltat și consolidat în continuare între părți. Acest lucru va antrena creșterea eficacității cooperării politice și va promova convergența în ceea ce privește aspectele de politică externă și de securitate (2) Obiectivele dialogului politic sînt: ... (e) Consolidarea respectării principiilor democratice, a statului de drept și a bunei guvernante, a drepturilor omului	4. Implementarea observațiilor și recomandărilor Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale pe marginea celui de-al doilea Raport periodic al Republicii Moldova privind implementarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale pe anii 2012-2015			1	
3.		6. Reformarea sistemului rezidențial de îngrijire a					1

		și a libertăților fundamentale, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților, precum și contribuirea la consolidarea reformelor politice naționale	persoanelor cu dizabilități mentale				
4.			7. Recunoașterea capacității juridice pentru persoanele cu dizabilități și înlocuirea tutelei pentru adulți prin modele alternative de suport în luarea deciziilor (racordarea cadrului legislativ național la prevederile articolului 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități)				1
5.			12. Asigurarea instruirii obligatorii a judecătorilor, procurorilor, polițiștilor și reprezentanților organelor de drept privind prevederile legale internaționale și naționale referitoare la violența în bază de gen	19. Organizarea activităților de instruire pentru judecători și procurori privind prevederile legale internaționale și naționale referitoare la violența în bază de gen		1	
6.			18. Modificarea legislației pentru a elimina barierele identificate de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității	L1. Act de modificare Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în vederea consolidării cadrului normativ ce reglementează activitatea și competențele Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității)			1

7.	<p>Articolul 4. Reforma internă</p> <p>Părțile cooperează în următoarele domenii:</p> <p>(a) dezvoltarea, consolidarea și creșterea stabilității și a eficacității instituțiilor democratice și a statului de drept</p> <p>(b) asigurarea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale</p> <p>(c) realizarea de noi progrese în ceea ce privește reforma sistemului judiciar și a legislației, astfel încât să se asigure independența sistemului judiciar, să se consolideze capacitatea administrativă a acestuia și să se garanteze imparțialitatea și eficacitatea organismelor de asigurare a respectării legii</p>	20. Investigarea eficientă și promptă a cazurilor de tortură și rele tratamente	I14. Documentarea eficientă și promptă a cazurilor de tortură și rele tratamente			1
8.		21. Organizarea activității de prevenire a torturii conform Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)	I9. Asigurarea funcționării Mecanismului național de prevenire a torturii în conformitate cu prevederile art.18 alin.(3) din Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante	1		
9.		16. Consolidarea mecanismului de monitorizare și implementare a Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014.	L6. Act nou Proiectul hotărârii Parlamentului privind aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului 2017-2021 pentru implementarea recomandărilor adresate Republicii Moldova în cadrul Evaluării Periodice Universale din ciclul II, procedurilor speciale și comitetelor convenționale ale ONU, UE și CoE			1
10.			SL8. Act nou Proiect de act normativ privind crearea unui Consiliu național și a unui Secretariat permanent			1

				în vederea elaborării și evaluării documentelor de politici, raportării și monitorizării implementării recomandărilor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv a noului Plan național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru perioada 2017-2021			
11.				L5. Act nou Proiectul de lege cu privire la organizațiile necomerciale			1
12.				I10. Instruirea procurorilor și judecătorilor în domeniul prevenirii torturii și relexor tratamentelor		1	
13.				SL8. Act nou Proiectul hotărârii Parlamentului cu privire la aprobarea Planului de construire a clădirilor noi și/sau de renovare a clădirilor existente, necesare pentru buna funcționare a sistemului instanțelor judecătorești	1		
14.	TITLUL IV: COOPERAREA ECONOMICĂ ȘI ALTE	Articolul 31 Părțile își consolidează dialogul și cooperarea cu privire la promovarea	1. Perfecționarea continuă a metodologiei de calculare a veniturilor la acordarea ajutorului social			1	

	<p>TIPURI DE COOPERARE SECTORIALĂ</p> <p>CAPITOLUL 4. OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ, POLITICA SOCIALĂ ȘI EGALITATEA DE ȘANSE</p>	<p>Agendei privind munca decentă a Organizației Internaționale a Muncii (OIM), politica privind ocuparea forței de muncă, sănătatea și securitatea la locul de muncă, dialogul social, protecția socială, incluziunea socială, egalitatea de șanse între femei și bărbați, combaterea practicilor de discriminare și drepturile sociale, contribuind astfel la promovarea unui număr sporit de locuri de muncă și de o calitate mai bună, la reducerea sărăciei, la consolidarea coeziunii sociale, la dezvoltarea durabilă și la îmbunătățirea calității vieții</p> <p>Articolul 32 Cooperarea, bazată pe schimbul de informații și pe cele mai bune practici, poate acoperi o serie de aspecte care urmează să fie identificate printre următoarele domenii:</p>	4. Ajustarea caracteristicilor, punctajului aferent și pragului pentru evaluarea bunăstării familiei potrivit nivelului de trai al populației					
15.			20. Implementarea standardelor de prestare a serviciilor și a unui nou model de activitate pentru subdiviziunile de asistență socială la nivel local 21. Consolidarea rețelei de asistenți sociali prin implementarea unui mecanism eficient de instruire și evaluare profesională. Crearea Centrului de formare a Asistenților Sociali.		1			
16.				L1. Act nou Proiectul de lege privind ocuparea forței de muncă			1	
17.			(a) Reducerea sărăciei și îmbunătățirea coeziunii sociale (b) Politica privind ocuparea forței de muncă , al cărei obiectiv este sporirea numărului și a calității locurilor de muncă, prin asigurarea unor condiții de muncă decente, inclusiv în vederea	10. Dezvoltarea unui sistem de orientare și consiliere în carieră în cadrul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă și structurilor ei teritoriale	I2. Modernizarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă și structurilor sale teritoriale			1
18.				6. Elaborarea unei noi Strategii de ocupare a forței de muncă	SL2. Elaborarea și aprobarea Strategiei privind ocuparea forței de muncă	1		

	reducerii economiei informale și a muncii nedeclarate					
19.	(d) Încurajarea unor piețe ale forței de muncă și a unor sisteme de securitate socială mai favorabile incluziunii, care să integreze persoanele dezavantajate, inclusiv persoanele cu dizabilități și cele care aparțin minorităților	11. Perfecționarea mecanismului de stimulare a angajatorilor pentru angajarea persoanelor vulnerabile pe piața muncii				1
20.	f) Egalitatea de șanse , care vizează îmbunătățirea egalității de gen și asigurarea egalității de șanse între bărbați și femei, precum și combaterea discriminărilor de orice tip g) Politica socială, care vizează sporirea nivelului de protecție socială , inclusiv în domeniul asistenței sociale și al asigurărilor sociale, precum și modernizarea sistemelor de protecție socială în ceea ce privește calitatea, accesibilitatea și viabilitatea financiară Articolul 33. Părțile încurajează implicarea tuturor părților interesate relevante, inclusiv a organizațiilor societății civile și îndeosebi a partenerilor sociali, în ceea ce privește elaborarea politicilor și reformele din Republica Moldova, precum și cooperarea dintre părți în temeiul prezentului accord		SL3. Act nou Proiectul Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova 2017-2021	1		

21.	CAPITOLUL STATISTICI	<p>6. Articolul 41. Părțile își dezvoltă și își consolidează cooperarea în materie de statistică, contribuind prin aceasta la obiectivul pe termen lung de furnizare promptă a unor date statistice, comparabile la nivel internațional și fiabile. Se estimează că un sistem statistic național durabil, eficient și independent din punct de vedere profesional va produce informații relevante pentru cetățenii, întreprinderile și factorii de decizie din UE și din Republica Moldova, permițându-le astfel să ia decizii în cunoștință de cauză. Sistemul statistic național ar trebui să respecte principiile fundamentale ale statisticilor oficiale adoptate de ONU, ținând cont de <i>acquis</i>-ul UE în domeniul statistic, inclusiv de Codul de bune practici al statisticilor europene, pentru a alinia sistemul statistic național la normele și standardele europene</p> <p>Articolul 43. Părțile cooperează în cadrul Sistemului Statistic European, în care Eurostat este autoritatea statistică europeană. Cooperarea se axează inclusiv pe:</p>		<p>I1. Elaborarea și publicarea culegerilor tematice privind rezultatele finale ale recensământului populației și al locuințelor din anul 2014</p>			1
-----	-----------------------------	--	--	--	--	--	---

		(a) Statistici demografice, inclusiv recensăminte, și statistici sociale					
22.	CAPITOLUL 18. SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ	Articolul 102. Republica Moldova realizează apropierea legislației sale naționale de actele normative ale UE și de instrumentele internaționale menționate în anexa XXVIII-B la prezentul Acord, în conformitate cu dispozițiile din anexa respectivă, titlul V: - Directiva 2002/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile electronice de comunicații (Directiva privind serviciul universal), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/136/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2009	11. Crearea Serviciului național unic pentru apelurile de urgență 112.	SLT1. Act nou. Proiectul hotărârii Consiliului de Administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației pentru aprobarea Regulamentului privind implementarea serviciului universal în domeniul comunicațiilor electronice. Transpune: Directiva 2002/22/CE	1		
23.	CAPITOLUL 23. ÎN DE COOPERAREA MATERIE ÎNVĂȚĂMÎNT, FORMARE, MULTILINGVISM, TINERET ȘI SPORT	Articolul 125. Părțile convin să coopereze în domeniul tineretului pentru: (b) Facilitarea participării active a tuturor tinerilor la viața socială		I4. Elaborarea unui Program național de susținere, dezvoltare și extindere a serviciilor pentru tineri	1		
24.	CAPITOLUL 25. ÎN COOPERAREA DOMENIUL CULTURII,	Articolul 132. Părțile își concentrează cooperarea în mai multe domenii:		SL2. Act nou Proiectul de decizie al CCA cu privire la accesul persoanelor	1		

	AL POLITICII AUDIOVIZUALE ȘI AL MASS-MEDIEI	(c) Dialogul politic privind politica culturală și cea audiovizuală (e) Cooperarea în domeniul mass-mediei		cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe I8. Monitorizarea respectării de către radiodifuzori a asigurării accesului la informație pentru persoanele cu necesități speciale			
25.	CAPITOLUL 27. COOPERAREA ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI ȘI AL PROMOVĂRII DREPTURILOR COPILULUI	Articolul 137 Părțile convin să coopereze pentru a asigura promovarea drepturilor copilului în conformitate cu legislația și cu normele internaționale, în special Convenția Națiunilor Unite din 1989 privind drepturile copilului, ținând cont de prioritățile identificate în contextul specific al Republicii Moldova, în special pentru categoriile vulnerabile (d) Punerea în aplicare a unor măsuri vizînd promovarea drepturilor copilului în cadrul familiei și al instituțiilor, precum și consolidarea capacității părinților și a personalului de îngrijire pentru a asigura dezvoltarea copilului		SL1. Proiectul hotărîrii Guvernului privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vîrsta de 4 luni-1,5 (3) ani”			1
TOTAL					8	5	12